

بِسْمِ اللَّهِ الرَّحْمَنِ الرَّحِيمِ

Fecr Yayınları: 254

ARAPZADE MUHAMMED NURİ EFENDİ
ve EMİNİYYE RİSALESİ
(Biyografi-İnceleme-Edisyon Kritik-Tercüme)

Mehmet Faruk ÇİFÇİ

© FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
(Sertifika no: 13178)

Mizanpaj & Kapak
FCR

Baskı & Cilt
SAGE Yayıncılık Rek. Mat. San. Tic. Ltd. Şti.
Kazım Karabekir Caddesi Kültür Çarşısı No: 7 / 101-102
İskitler - Ankara Tel: 0 312. 341 00 02
(Sertifika no: 14721)

1. Baskı: Aralık 2017

ISBN: 978-605-9652-55-1

FCR YAYIN REKLAM BİLGİSAYAR SAN. ve TİC. LTD. ŞTİ.
Hacı Bayram Mah. Boyacılar Sk. No: 14/1 Ulus-Altındağ/ANKARA
Tel: (0312) 310 08 60 (pbx) - Fax: (0312) 311 47 89
Web: www.fcr.com.tr • e-mail: fcr@fcr.com.tr

ARAPZADE
MUHAMMED NURİ EFENDİ
VE
EMİNİYYE RİSALESİ

(Biyografi-İnceleme-Edisyon Kritik-Tercüme)

Mehmet Faruk ÇİFÇİ

Ankara 2017

Mehmet Faruk IFI

17.03.1982 tarihinde Kastamonu'da doğdu. İlk, orta ve lise tahsilini burada tamamladı. 2004 senesinde Uludaę Ü. İlahiyat Fakültesi'nden mezun oldu. Marmara Ü. İlahiyat Fakültesi Arap Dili ve Belağatı Anabilim Dalında başladığı yüksek lisans öğrenimini 2008 senesinde tamamlayıp aynı fakülte ve bölümde doktora başladı. 2006 senesinde başladığı Diyanet İşleri Başkanlığı İstanbul Haseki Eğitim Merkezi İhtisas Kursu Arapça Bölümü'nden 2009 senesinde mezun olduktan sonra DİB. bünyesinde Kur'an kursu hocalığı ve eğitim merkezi öğretmenliği yaptı. 2012 senesinde asistan olarak Abant İzzet Baysal Ü. İlahiyat Fakültesi'ndeki yeni görevine başladı. 2013 senesinde doktorasını tamamlayarak aynı üniversiteye öğretim üyesi olarak atandı. Halen görevine devam etmekte olup ulusal ve uluslararası dergilerde Arap diline dair yayımlanmış makaleleri bulunmaktadır.

*Ben ve benim gibi yüzlerce öğrencinin yetişmesi için
ömürlerini vakfeden başta Emekli Öğretim Üyesi
Yrd. Doç. Dr. Halit Zavalı Bey ve
Prof. Dr. Ahmet Turan Arslan Bey olmak üzere
tüm emektar hocalarıma ve ilk hocam olan babama ithafen....*

İÇİNDEKİLER

KISALTMALAR-----	11
ÖNSÖZ-----	13
GİRİŞ-----	15

BİRİNCİ BÖLÜM

ARAPZADE MUHAMMED NURİ ve

er-RİSÂLETÜ'l-EMÎNİYYE ADLI ESERİ-----	25
1.1. Hayatı ve Şahsiyeti-----	25
1.2. Lakabı-----	29
1.3. Babası-----	30
1.4. Oğulları Arapzade Muhammed Emin Efendi, Ebubekir Sıddık Efendi ve Torunları-----	33

İKİNCİ BÖLÜM

BEYAN İLMİ ve EMÎNİYYE RİSALESİNİN BU İLİMDEKİ YERİ39

2.1. Beyan İlminin Gelişimi-----	39
2.2. er-Risâletü'l-Emîniyye fi'l-kavâidi'l-mecâziyye ve Alanında Yazılmış Diğer Risalelerle Mukayesesi-----	43

ÜÇÜNCÜ BÖLÜM

EMÎNİYYE RİSALESİ ve ÖZELLİKLERİ-----	47
3.1. Eserin Telif Sebebi ve Telif Tarihi-----	47
3.2. Eserin İsmi-----	48
3.3. Eserin Nüshaları-----	49
3.4. Eserin Şerhi el-Fevâidü'l-Feyziyye 'ale'r-Risâleti'l- Emîniyye-----	49
3.5. el-Emîniyye Risalesinin Muhtevası-----	52
3.6. Eserin Tahkik ve Tercümesinde Kullanılan Yöntem--	55

SONUÇ-----	57
------------	----

EKLER -----	59
Ek 1: Arapzade Nurettin Tanay ile Yaptığımız Görüşmelerden Notlar -----	59
Ek 2: Arapzadelerin Şeceresi(İskilip Kolu)-----	64
Ek 3- Eserin İlk ve Son Varakları-----	65
Ek 4- Arapzadelerle İlgili Nüfus Kayıtları -----	67
Ek 5- Ahmet Feyzi Efendi'nin el-Fevâidü'l Feyziyye 'ale'r-Risâleti'l-Eminiyye Adlı Şerhi'nin İlk Varığı-----	70
DİZİN -----	71
KAYNAKÇA-----	75

ESERİN TERCÜMESİ ----- 79

BİRİNCİ BÂB

MÜFRED MECAZ-I LUGAVÎ HAKKINDA-----	81
[Menkul Kelime] -----	81
[İstiare ve Çeşitleri] -----	83
[Fiilde İstiareyle Mecaz] -----	87
[Harflerin Manaları]-----	88
[Teşbihin Çeşitleri]-----	90
[Mecaz-ı Mürsel ve Alâkaları]-----	91

İKİNCİ BÂB

MECAZ-I AKLİ VE MECAZ-I MÜREKKEP HAKKINDA -----	97
[Akli Mecaz]-----	97
[Mürekkkep Mecaz] -----	98
[Temsili İstiare]-----	98
[Mecâz-ı Mürsel] -----	99

ÜÇÜNCÜ BÂB

KİNAYE VE İKİ YA DA DAHA FAZLA MECAZIN BİR KELİMEDE TOPLANMASI HAKKINDA -----	101
[Kinaye]-----	101
[Birden Çok Mecazın Bir Araya Geldiği Kelimeler] -----	102

ESERİN TAHKİKLİ NÜSHASI -----105

[الرسالة الأمينية في القواعد المجازية] -----	107
[مقدمة الرسالة]-----	107

الباب الأول	109
في المجاز اللغوي المفرد	109
[الكلمة المنقولة]	110
[الاستعارة و أنواعها]	111
[المجاز بالاستعارة في الفعل]	116
[معاني الحروف]	117
[أنواع التشبيه]	120
[المجاز المرسل وعلاقاته]	122
الباب الثاني	125
في المجاز العقلي والمجاز المركب	125
[المجاز العقلي]	125
[المجاز المركب]	126
[الاستعارة التمثيلية]	126
[المجاز المرسل]	127
الباب الثالث	128
في الكناية و إجتماع المجازين فصاعدا في كلمة واحدة	128
[الكناية]	128
[الكلمة التي اجتمع فيها مجازات]	130
مصادر التحقيق	132

KISALTMALAR

age.	: Adı geçen eser
agm.	: Adı geçen makale
Bk., bk.	: Bakınız
b.	: İbn
BOA.	: Başbakanlık Osmanlı Arřivi
DİA.	: Diyanet İslam Ansiklopedisi
doğ.	: Dođum tarihi
H.	: Hicri tarih
hzl.	: Hazırlayan
M.	: Miladi
Nu.	: Numara
öl.	: Ölüm tarihi
s.	: Sayfa
ss.	: Sayfadan sayfaya
vr.	: Varak
Yay.	: Yayını, yayınları

ÖNSÖZ

Takdirlerinize sunduğumuz bu çalışma, fakültede vermiş olduğumuz belagat derslerinin bir semeresidir. Kanaatimizce beyan ilminin en zor konusu olan mecaz bahislerini, öğrencilere daha basit ve sistematik bir şekilde anlatabilmek, diğer yandan da bu alanda kaleme alınmış ancak çeşitli sebeplerle bugün bilinmeyen eserleri ortaya çıkarmak adına yazmalar üzerinde yaptığımız araştırmalar karşımıza *er-Risâletü'l-Emîniyye* olarak bilinen beyan risalesini çıkardı. Risaleyi incelediğimizde İskilip Müftüsü Arapzade Muhammed Nuri Efendi'nin (doğ. 1189/1774 - öl. 1260/ 1845'ten sonra) şerh ve haşiye yazmanın revaçta olduğu bir dönemde beyan ilmimi olabildiğince basit bir dille ve kendine özgü bir tertip içerisinde anlatmaya çalıştığını ve üzerine şerh yazılmayı hak edecek bir telif eser bıraktığını müşahade ettik. Müellifin ve bu aileden gelen zevatın yaşadıkları coğrafyaya kattıkları değer ve üstlendikleri vazifeler de bizim açımızdan dikkat çekiciydi.

İşte bu özelliklerine istinaden ilgili risaleyi beyan ilmine katkıları cihetiyle incelemeye ve değerlendirmeye çalıştık. Ayrıca onu tahkik ve Türkçe'ye tercüme ederek Arap dilinin nüketine vakıf olmayanların da istifadesine sunmak istedik.

Temennimiz, bu çalışmanın belagat ilmiyle ilgilenenlere faydalı olması ve İslâm bilimlerinin oluşturduğu o muazzam zincirin tahkiminde küçük de olsa bir rol almasıdır.

Bu çalışmayı hazırlarken, verdiği bilgilerle yolumuzu aydınlatan ve Arapzade ailesinin İskilip'teki varislerinden olan Eğitimci-Yazar Arapzade Nurettin Tanay Bey'e,

risalenin tahkikinde yardım eden meslektaşlarımız Yrd. Doç. Dr. Said Nuri Akgündüz ve Arap Dili Okutmanı Firas es-Sakkâl beylere çok teşekkür ediyoruz. Diğer yandan son dönemde yaptıkları değişikliklerle gerek yazma eser kütüphanelerinden gerekse devlet arşivlerinden istifadeyi kolaylaştırdıkları için yetkililere şükranlarımızı sunuyoruz.

Bu noktada bizler akademik çalışmalarımızla meşgul olurken huzur ve güven ortamının tesisi için şehrimizde ve vatanın dört bir yanında gece gündüz faaliyet gösteren güvenlik güçlerimizi de anmak, onlara en kalbi minnet ve muhabbetlerimizi ifade etmek istiyoruz.

Hiç şüphe yok ki insan mahsulü olan her işte bir takım eksikler ve hatalar bulunacaktır. Bu noktada bizler hata yapmamanın faziletini teslim etmekle birlikte bundan daha büyük erdemin hatadan ders çıkarmak ve daima doğrunun peşinde koşmaya devam etmek olduğu düşüncesindeyiz. Dolayısıyla siz değerli okuyuculardan talebimiz çalışmamızda tespit ettiğiniz hataları göstermeniz, bizi doğru bilgi ve yöneme irşat etmenizdir.

Gayret bizden, tevfik Allah Teâlâ'dandır.

Mehmet Faruk ÇİFÇİ
BOLU- 2016